

Nabarniz Kondaira zaarra gogoratu.

Zenon Uriguen

Pasiotarra

NABARNIZ erri txiki bat da kantauriko itxasaldetik gertu eta Santimamiñe gaineko medietan dagoena. Bere lurraldearen zati aundi bat Urdaibaiko Biosfera Erreserban onarritzen da, inguru aberatsa eta, arautegi berezi baten bitartez babestua. Gernikan artzen da bertarako bidea. Gaur egun 280 biztanle dauz eta jate-txe bi. Bere kondairaren aztarnak leen-aldieta-koak dozuz

Eguzkiari temploa.

“Leengo zaarren esaerak, guztiak jazoerak” Nabarnizen, Uribarri auzoan, Goikoetxe aurrean, eguzkiari jentil garaietan eskañitako tenplo baten aztarnak agiri dira. Tenplo orren historia ez da liburuetan agiri, baña bai eraiki baten “arri biribillak”, eguzkiaren zeñu argiak. Eta erriak argibide bat. “Leen Goikoetxe abade etxea izan zala”. Geroago tenploa desegin zan garaia egiteko eta onen ormetan arri biribillak erabilli ziran, gaur egun begi bistan doguzanak. Egiaz gure erriak eguzkiari begirune aundia izan dautso. Jai asko egiten dira neguko eta udako Eguzki jaietan Olentzero eta San Juanetan. “Eguzkilore”ots: karda-lorea jartzen da etxeko ate buruetan, izurrite eta tximisten okerretatik gordetzen dauzelako etxeak esan oi dabe.

Arrolamendi. Nabarniz, Arratzu eta Aulesti udalerrien mugan dagoen mendia da 560 m. Europa aldetik Euskal Errira etorritako Zeltak, K.a.VI mendean, Arrola mendian sustraitu ziran, emengo lur oparoetan eta andik ikusten diran lurralde eta itxasalde zabalagaitik. Egiaz mendi zelaitsu ori oso egokia zan Kastro bat jartzeko euren be-

giratoki eta defentsarako. Gaur egun Zelta erriaren kastro baten aztarnak agertzen dira mendi bizkarrean.

Zoritxarrez Arrolamendiko kastroa millaka egunetan sastraka eta luperia artean lorrinduta egon zan. Zorionez Bizkaiko Foru Aldundiaren zainketa eta babesarekin nazioarteko gazte ikaslariak lan goragarriak egiñik, udako oporraldietan, gaur egun argi ta garbi ikusten da kastro zaar orren leengo izakera, arrizko ormak, orma bitartetan iruzur bideak, etb. Azterketa lanak oraindik amaitu barik dagoz Kastro ortara joateko. Gernikatik Nabarnizko elizaldera eldu baño lenago Argiarro baserri ederraren aurrean pornalezko bidea artzen da, oiñez edo autoan, Arrola Goiko baserrirano eta emendik 300 metro zuzen jarraitu. Kastro militar orren aztarnak ikustea interesgarria da eta inguruko muino gainetik ikuspegi zoragarriak dituzu

Garaiak.

Garaia etxetik kanpo egiten dan eraikitxo berezia da garauak gordetzeko goiko egotegian ondo aizestatu daitezkan. Bizkaiko leen garaiak XIV mendekoak dira eta XVII menderarte baserri geienak jaso ebezan. Baña XVII garren mendean, artoa gure lurretan agertu zanean, ez ziran geiago egin eta egindakoak eraitsiak izan ziran. Zergaitik ori?. Sasoi artan gure errietan etxe eder eta aundiak egin ziran ganbaran garauak, frutak, ortuari ugariak.gordetzeko.

Ibarguen baserriko **garaia** Nabarnizen gelditzen dan bakarra da, 1571 eraikia, eta Euskal Erriko

zaarrenetarikoa. **Ibarguen** baserria Intxaurrea auzoan dago, oso ikusgarria da.

IX-X mendetan Nabarnizek aldaketa eraginkor bati asiera emoten dautso: Artzaintza ekonomiaren oñarriak alde batera utzi, bakartadea autsi, Kristoren bizigiroa auzo-kofradian bizi,

arrizko etxeak eraiki, instalazio barriak jarri, lur gorri oparotsuak laiatu eta arakatu, langintza eta ereintzan aritu, eta fruita arbolak landatu.”Gogoa dan tokian aldarrik ez”

Amaikagarren mendean San Millan Kogollako monakoak euren eragiña zabaldu naiez Bizkaian agertzen dira eta artu dabez opariak asmo ori betetzeko Egiaz, San Millan Cogollako artxi-boetan templu baten aipamenak aitatzen dira. Julio Caro Baroja ikerlariak Nabarnizen kokatzen dauz eta XI garren mendean Gorritiz de Susoko basiliza edo Gorostizako Santa Maria Eliza aipatzen da.

Eliza barria XVI garren mendean Nabarniz erria, “biotz batez alkaturik” jardun zan eliza gotikoa egiten, aundiegia sasoi artarako, eta jakiña, amaibakoa. “Gitxiegia ta larregia, beti kaltegarria” Azken batean, **XIX** garren mendean Alejo de Miranda eta Juan Belaunzaran arkitekto ospetsuak euren bizibideko ikerlan zorrotzak eta sakonak egiñik eliza neoklasikoa burutuko dabe. Eraikuntza monumentala da, eta Euskal Erriko neoklasiko arkitekturaren adibide onenatarikoa. Plantaren erdian greziar gurutzea moldatzen lenengo eliza izan zan. Elizaren edertasunak barru aldean dagoz. eta bere sabaiak zeru urdiña dirudi. Erretaula nagusia, XVII mendean egiña, gaztaina zurezkoa urreztatua. Andra Mariaren irudia XVI mendean.

Nabarnizko Elizan ondasunik ederrena izan da Sagraio gotikoa, arrizkoa, arte ederrez eta apainduraz jantzia, XV mendean egiña, zutoiña marmola da gaur egun Begoñako Andra Mariaren elizan ikusi daikezu, ezker aldetik sartuta aurrera

Trikuarria,

“Leendik euskaldunen trikuarri edo jentilarriak erlijioso kutsua darie alde guztietatik eta mezu ixil bat dakarkigute ondorengoei. Amalur ixillaren gaiñean datzate euren gorpuzkiñak. Amalur ixillaren gaiñean, eta besoak zabalik artzen dauzen goiko uts urdiñaren babespean”. (Euskal Kondaira. (Manuel Estonba-Donato Arrinda, or.18)

Trikuarriak beti izan dira illobi monumentalak. Galarregi mendiko trikuarria 1990 urtean aurkitu eban Agiri Arkeologia taldeak itxuraz egoera onean. Baña ikerketaren bidez konturatu ziran baso lan batzuen ondorioz trikuarriaren ganbarako arri batzuk mugitu egin zirala. Agiri Arkeologia taldeak illobi-ganbara jatorrizko izakera egokitzeko arkitektura lanak egiñik ederki eraberritu dabe trikuarriaren ganbarari dagokion legez. Eta orain bere jatorrizko gisan ikusi daikegu. Trikuarriak 12 metroko diametroa eta 1,10 metroko altuera dauz eta Galarregi mendian dago, 602 m. Munjozuri trikuarria ezagutzeko Nabarnizko Zabaleta auzoan artzen da pornalezko bidea, oñez edo autoan, Kurtziagañera igoteko iturri ondoraño. Emen aldapa bat igon Galarregi mendira, ibilli Ereño muga aldera eta eroso topo egingo dozue Munjozuri trikuarria. Munjozuriko trikuarria Kultura ondasun gisa Kalifikatua dago, (25-2009 dekretua).

